

Warszawa, 2011-06-30

Informacja o wstępnych wynikach Powszechnego spisu rolnego 2010

Powszechny Spis Rolny z 2010 r. (PSR 2010) był pierwszym spisem realizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i przeprowadzony został na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie **od 1 września do 31 października 2010 r.**, według stanu na **30 czerwca 2010 r.**, godz. 24⁰⁰.

Spisem rolnym zostały objęte gospodarstwa rolne, których użytkownikami były osoby fizyczne (gospodarstwa indywidualne) oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej.

Spis został przeprowadzony jako badanie pełne:

- w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych wynoszącej co najmniej 1 ha oraz o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych, jeśli spełniały progi określone w Ustawie z dnia 17 lipca 2009 r. o powszechnym spisie rolnym w 2010 r.,
- w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Pozostałe gospodarstwa rolne (gospodarstwa indywidualne o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha nie spełniające progów) zostały objęte badaniem reprezentacyjnym.

Do zbierania danych wykorzystano rejestry administracyjne, a także zastosowano nowatorskie metody pozyskania danych takie jak: samospis internetowy, wywiad telefoniczny prowadzony przez ankietera statystycznego wspomagany programem komputerowym oraz wywiad realizowany przez rachmistrza spisowego bezpośrednio u użytkownika gospodarstwa rolnego. Wywiad był rejestrowany na urządzeniu typu hand-held.

x x
x x

Zastosowane w Informacji przedziały grup obszarowych użytków rolnych ogółem są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0 – 1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $<0,00 - 1,00>$,
- „1 – 5”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty $(1,01 - 4,99)$.

Dane bezwzględnie są zaokrąglone do tysięcy, a w przypadku wartości poniżej 500 - podane z jednym znakiem po przecinku. Dane te, jak również dane w ujęciu odsetkowym z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń mogą nie sumować się na ogółem.

Liczba gospodarstw i średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się korzystną tendencję zmniejszania się liczby gospodarstw rolnych, przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni.

Według wstępnych wyników Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 r., **liczba gospodarstw rolnych ogółem wyniosła 2278 tys.** i w porównaniu do Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 r. (PSR 2002) zmniejszyła się o 656 tys., tj. o 22,4%.

W przypadku gospodarstw rolnych **prowadzących działalność rolniczą** odnotowano mniejszy spadek ich liczby – z 2172 tys. w 2002 r. do **1891 tys.** w 2010 r., czyli o 281 tys. (o 12,9%). Jednocześnie udział omawianych gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych zwiększył z 74,1% w 2002 r. do 83% w 2010 r..

Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych ogółem i średnia powierzchnia użytków rolnych

Lata	Liczba gospodarstw rolnych	Powierzchnia użytków rolnych ogółem	Średnia powierzchnia użytków rolnych ogółem w gospodarstwie rolnym
	<i>w tysiącach</i>	<i>w tysiącach hektarów</i>	<i>w hektarach</i>
2002.....	2933	16899	5,76
2010.....	2278	15534	6,82
		2002 = 100	
2010.....	77,6	91,9	118,4

W 2010 r. **średnia wielkość gospodarstwa rolnego wyniosła 6,82 ha użytków rolnych**, co oznacza jej zwiększenie o 18,4% w stosunku do 2002 r.

Średnia powierzchnia użytków rolnych w **gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą** wzrosła w ciągu 8 lat z 6,98 ha do **7,92 ha**, tj. o 13,5%.

Największy spadek liczby gospodarstw rolnych odnotowano wśród gospodarstw najmniejszych: o powierzchni do 1 ha użytków rolnych – o 26,8%, a o powierzchni od 1 do 5 ha – o 24,8%. Znacząco wzrosła liczba gospodarstw największych. W grupie obszarowej użytków rolnych 20 ha i więcej wzrost ten wynosił 6,5%, w tym w przypadku gospodarstw o powierzchni 50 ha i więcej - 34,4%.

Poprawie uległa struktura gospodarstw rolnych. Udział gospodarstw najmniejszych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych, zmniejszył się w przypadku grupy obszarowej do 1 ha – z 33,3% w 2002 r. do 31,4% w 2010 r., a w odniesieniu do gospodarstw o powierzchni 1-5 ha – odpowiednio z 39,1% do 37,9%. W porównaniu do poprzedniego spisu, zwiększył się udział gospodarstw największych, choć nadal pozostaje on niewielki. Odsetek gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 20 ha i więcej zwiększył się z 4% w 2002 r. do 5,4% w 2010 r., w tym gospodarstw o powierzchni 50 ha i więcej, odpowiednio z 0,7% do 1,2%.

Tab. 2. Liczba gospodarstw rolnych ogółem według grup obszarowych użytków rolnych

Lata	Ogółem	Grupy obszarowe użytków rolnych w ha						
		≤ 1	1 - 5	5 - 10	10 - 15	15 - 20	20 - 50	≥ 50
2002	<i>w tysiącach</i>							
	2933	977	1147	427	183	84	96	20
2010	<i>w odsetkach ogółu gospodarstw</i>							
	100,0	33,3	39,1	14,6	6,2	2,9	3,3	0,7
2010	<i>w tysiącach</i>							
	2278	714	863	352	152	72	97	27
2010	<i>w odsetkach ogółu gospodarstw</i>							
	100,0	31,4	37,9	15,4	6,7	3,2	4,2	1,2
2010	2002=100							
	77,6	73,2	75,2	82,5	83,3	86,0	100,8	134,4

Użytkowanie gruntów

Według wstępnych wyników PSR 2010 r. **powierzchnia użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych wyniosła 15534 tys. ha.**

W ciągu ostatnich 8 lat, tj. od 2002 r. powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych zmniejszyła się o 1,4 mln ha (o 8,1%). Wyniki PSR 2010 wskazują, że w stosunku do PSR 2002 powierzchnia zasiewów w tych gospodarstwach zmniejszyła się o 0,2 mln ha

(o 1,8%), a trwałych użytków zielonych - o ponad 0,3 mln ha (o 8,6%), natomiast zwiększyła się powierzchnia sadów o 0,1 mln ha (o 33,9%).

Tabl. 3. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych

Lata	Powierzchnia użytków rolnych				
	ogółem	w tym użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej			
		razem	w tym		
			pod zasiewami	sady	trwale użytki zielone
<i>w tysiącach hektarów</i>					
2002.....	16899	.	10764	271	3562
2010.....	15534	14548	10565	363	3255
2002 = 100					
2010.....	91,9	.	98,2	133,9	91,4
<i>w odsetkach powierzchni użytków rolnych ogółem</i>					
2002.....	100,0	.	63,7	1,6	21,1
2010.....	100,0	93,7	68,0	2,3	21,0

W gospodarstwach rolnych udział powierzchni zasiewów w ogólnej powierzchni użytków rolnych wyniósł 68% i w porównaniu do 2002 r. zwiększył się o 4,3 pkt. procentowego, udział powierzchni sadów wyniósł 2,3% i zwiększył się o 0,7 pkt. procentowego, natomiast odsetek trwałych użytków zielonych wyniósł 21% i zmniejszył się o 0,1 pkt. procentowego.

Powierzchnia zasiewów

Ogólna **powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych wyniosła w 2010 r. 10,6 mln ha** i była mniejsza o 0,2 mln ha niż w 2002 r. W strukturze powierzchni zasiewów ogółem w gospodarstwach rolnych, powierzchnia zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi stanowiła 68% i wyniosła 7,2 mln ha.

Tabl. 4. Powierzchnia zasiewów głównych upraw rolnych

Lata	Powierzchnia zasiewów	W tym				
		zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	ziemniaki*	buraki cukrowe	rzepak i rzepik	warzywa gruntowe*
<i>w tysiącach hektarów</i>						
2002.....	10764	7939	803	303	439	171
2010.....	10565	7187	387	206	946	139

* Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych

Wstępne wyniki PSR 2010 wskazują na istotne zmiany w strukturze zasiewów w gospodarstwach rolnych. W porównaniu do 2002 r., udział powierzchni zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi w ogólnej powierzchni zasiewów zmniejszył się o 5,8 pkt. procentowego, ziemniaków o 3,8, buraków cukrowych o 0,8 oraz warzyw gruntowych o 0,3 pkt. procentowego, natomiast zwiększył się udział rzepaku i rzepiku o 4,9 oraz upraw pastewnych o 3,3 pkt. procentowego.

Pogłowie zwierząt gospodarskich

Według wstępnych wyników PSR 2010 pogłowie podstawowych gatunków zwierząt gospodarskich w gospodarstwach rolnych wynosiło:

- **bydła – 5755 tys. sztuk** i było wyższe o 222 tys. sztuk (o 4%) od notowanego w 2002 r.,
- **trzody chlewnej – 15271 tys. sztuk** i spadło w stosunku do 2002 r. o 3358 tys. sztuk (o 18%),
- **owiec – 268 tys. sztuk** i spadło w porównaniu do wyników PSR 2002 r. o 78 tys. sztuk (o 22,5%).

Tabl. 5. Zwierzęta gospodarskie

Lata	Bydło	Trzoda chlewna	Owce
	<i>w tysiącach sztuk</i>		
2002.....	5533	18629	345
2010.....	5755	15271	268
	2002 = 100		
2010.....	104,0	82,0	77,5
	<i>obsada na 100 ha użytków rolnych w sztukach</i>		
2002.....	32,7	110,2	2,0
2010.....	37,0	98,3	1,7
	<i>obsada na 1 gospodarstwo rolne w sztukach</i>		
2002.....	1,9	6,4	0,1
2010.....	2,5	6,7	0,1

W gospodarstwach rolnych obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych w 2010 r. wyniosła przeciętnie w kraju:

- bydła – 37 sztuk, tj. o ponad 4 sztuki (o 13,1%) więcej niż w 2002 r.,
- trzody chlewnej – 98,3 sztuk, tj. o blisko 12 sztuk (o 10,8%) mniej niż w 2002 r.,
- owiec – 1,7 sztuk wobec 2 sztuk w 2002 r., tj. o 15% mniej.

W 2010 r. na 1 gospodarstwo rolne utrzymujące dany gatunek zwierząt, przeciętnie przypadało:

- 11 sztuk bydła wobec blisko 6 sztuk w 2002 r.,
- 38 sztuk trzody chlewnej wobec 24 sztuk w 2002 r.,
- 21 sztuk owiec wobec 19 sztuk w 2002 r.

Powyższe dane wskazują, że od 2002 r. wyraźnie wzrosła koncentracja zwierząt gospodarskich w gospodarstwach rolnych prowadzących chów poszczególnych gatunków.

Liczba ciągników i maszyn rolniczych

Według wstępnych wyników PSR 2010 w gospodarstwach rolnych znajdowało się:

- **1470,9 tys. ciągników rolniczych**, tj. o 7,8% więcej niż w 2002 r.,
- **152,1 tys. kombajnów zbożowych**, tj. o 22,9% więcej niż w 2002 r.,
- **27,8 tys. kombajnów buraczanych**, tj. o 14,3% mniej niż w 2002 r.,
- **79,9 tys. kombajnów ziemniaczanych**, tj. o 1,9% mniej niż w 2002 r.,
- **11,8 tys. silosokombajnów**, tj. o 10% mniej niż w 2002 r.,
- **495,7 tys. opryskiwaczy polowych**, tj. o 4,8% więcej niż w 2002 r.,
- **51,8 tys. opryskiwaczy sadowniczych**, tj. o 13,5% więcej niż w 2002 r.

Tabl. 6. Ciągniki i maszyny rolnicze

Lata	Ciągniki	Kombajny			Siloso- kombajny	Opryski- wacze polowe	Opryski- wacze sadownicze
		zbożowe	buraczane	ziemnia- czane			
<i>w tysiącach sztuk</i>							
2002.....	1365	124	32	81	13	473	46
2010.....	1471	152	28	80	12	496	52
2002=100							
2010.....	107,8	122,9	85,7	98,1	90,0	104,8	113,5
<i>w sztukach na 100 ha powierzchni:</i>							
	użytków rolnych	zbóż i rzepaku	buraków cukrowych	ziemnia- ków	zielonek i kukurydzy	zasiewów	sadów
2002.....	8,1	1,5	10,7	10,1	2,1	4,4	16,9
2010.....	9,5	1,8	13,5	20,6	1,7	4,7	14,3

Według stanu na koniec czerwca 2010 r. średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik wyniosła 10,6 ha, wobec 12,4 ha w 2002 r. Przeciętnie na 100 gospodarstw rolnych - 65 wyposażonych było w ciągniki rolnicze (w 2002 r.- 47).

Zmiany zachodzące w powierzchni uprawy głównych ziemiopłodów oraz postępujący w okresie 8 lat między spisami proces modernizacji rolnictwa, wpłynęły m.in. na aktualny

stan wyposażenia gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze. W stosunku do 2002 r., w gospodarstwach rolnych zwiększyła się znacznie (o 22,9%) liczba kombajnów do zbioru zbóż i rzepaku. Utrzymująca się od lat spadkowa tendencja powierzchni buraków cukrowych i ziemniaków wpłynęła m.in. na redukcję kombajnów do zbioru tych ziemiopłodów, odpowiednio o 14,3% i o 1,9%. Zmniejszyła się również liczba silosokombajnów – o 10%. W porównaniu z wynikami spisu z 2002 r. odnotowano natomiast wyraźny wzrost wyposażenia gospodarstw w polowe i sadownicze opryskiwacze ciągnikowe – odpowiednio o 4,8% i o 13,5%.

Pracujący w gospodarstwach rolnych

W 2010 r. **liczba pracujących wyłącznie lub głównie w rolnictwie wyniosła 2296 tys. osób**, w tym zdecydowana większość to pracujący w gospodarstwach indywidualnych jako rodzinna siła robocza. Zatrudnieni pracownicy najemni stanowili stosunkowo niewielką zbiorowość: 42 tys. w gospodarstwach indywidualnych oraz 38 tys. w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (osoby prawne).

Tabl. 7. Pracujący wyłącznie lub głównie w rolnictwie

Rok	Pracujący ogółem	Gospodarstwa indywidualne			Gospodarstwa osób prawnych	
		pracujący w swoim gospodarstwie rolnym			pracownicy najemni stali	pracownicy najemni stali
		razem	wyłącznie	głównie		
<i>w tysiącach osób</i>						
2010...	2296	2216	1945	271	42	38

Wstępne wyniki PSR 2010 wykazały, że w **czerwcu 2010 r. w swoim rodzinnym gospodarstwie rolnym pracowało wyłącznie lub głównie 2216 tys. osób** (dla 1945 tys. osób – była to jedyna praca, a dla 271 tys. – praca główna), co stanowiło 39,4% ludności związanej z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Powyższe dane dotyczą wszystkich gospodarstw

indywidualnych, bez względu na powierzchnię użytków rolnych i cel produkcji, pod warunkiem, że gospodarstwo prowadziło działalność rolniczą, a dane dotyczą członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego, którzy z nim wówczas mieszkali.

Inne ujęcie dotyczy nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Dotyczy to przede wszystkim **rodzinnej siły roboczej**. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie była znacznie wyższa, uwzględniała bowiem wkład pracy w tym okresie każdej osoby, niezależnie czy praca w gospodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową, a także niezależnie od celu produkcji (co jest zgodne z istotą rachunków narodowych, gdzie uwzględnia się każdy najmniejszy nawet wkład pracy przyczyniający się do wytworzenia dochodu narodowego). Dodatkowo w 2010 r. w ramach tej zbiorowości uwzględniani byli także członkowie rodziny użytkownika wnoszący swój wkład pracy w ciągu roku, ale z nim nie zamieszkujący¹. Takie podejście jest spójne z wcześniej publikowanymi wynikami Unijnych Badań Struktury Gospodarstw Rolnych, które stanowią podstawę danych dla bazy EUROFARM w okresach międzypisowych.

Tabl. 8. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku

Lata	Pracujący ogółem*	Gospodarstwa indywidualne				Gospodarstwa osób prawnych	
		rodzinna siła robocza				pracownicy najemni stali	pracownicy najemni stali
		razem*	użytkownicy	współmałżonkowie	pozostali członkowie rodziny*		
<i>w tysiącach osób</i>							
2002.....	4358	4261	2165	1114	981	42	46
2010.....	4545	4464	1864	1082	1518	42	38

*) W 2010 r. z uwzględnieniem członków rodziny niemieszkających z użytkownikiem, wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne (137 tys.)

¹ W 2002 r. z uwagi na przyjętą metodologię ujmowania gospodarstw domowych, osoby z rodziny użytkownika nie zamieszkujące razem z nim, ale pracujące w gospodarstwie rolnym w ciągu roku, wliczane były do zbiorowości pracowników najemnych.

Zgodnie z opisaną metodologią, **liczba członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego zaangażowanych w pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym w ciągu 12 miesięcy wyniosła 4464 tys. osób, liczba pracujących w rolnictwie indywidualnym – 4507 tys. osób, a w całym rolnictwie - 4545² tys. osób** (tj. po uwzględnieniu pracowników najemnych zatrudnionych na stałe do pracy w rolnictwie).

Podsumowanie

Wstępne wyniki Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r., w porównaniu z Powszechnym Spisem Rolnym z 2002, wskazują na:

- korzystną tendencję zmniejszania się liczby gospodarstw rolnych, przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni. Należy również odnotować wzrost udziału w ogólnej liczbie gospodarstw tych jednostek, które prowadzą działalność rolniczą,
- zmiany w strukturze gospodarstw rolnych, a mianowicie znaczny spadek, o ponad ¼, gospodarstw najmniejszych o powierzchni 0-5 ha użytków rolnych, spadek liczby gospodarstw o powierzchni 5-20 ha – o 17%, utrzymanie się na zbliżonym poziomie liczby gospodarstw z grupy obszarowej 20-50 ha oraz znaczny wzrost gospodarstw największych o powierzchni 50 ha i więcej - o ponad 34%. Podkreślić przy tym należy, że zmiany te są powolne i nadal odsetek gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej wynosi zaledwie 9%, podczas gdy odsetek gospodarstw najmniejszych, o powierzchni 0-5 ha użytków rolnych, wynosi prawie 70%,
- zmniejszenie powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych o 1,4 mln ha, tj. o 8%. W ogólnej powierzchni użytków rolnych dominował udział powierzchni zasiewów (68%), który w porównaniu z 2002 r. uległ zwiększeniu o ponad 4 pkt. procentowe. Zwiększył się także udział powierzchni sadów z 1,6% do 2,3 % (o 0,7 pkt. procentowego), a udział trwałych użytków zielonych pozostał na zbliżonym poziomie ok. 21%,

² Dodatkową kategorię siły roboczej stanowią pracownicy najemni dorywczy, pracownicy kontraktowi i inni mający swój wkład w produkcję rolną, np. pracujący w ramach pomocy sąsiedzkiej czy też w przypadku Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych – członkowie tych spółdzielni pracujących w gospodarstwie rolnym, uwzględniani jednak – ze względu na pewną specyfikę - wyłącznie w przeliczeniu na roczne jednostki pracy, a więc nie mogą być z istoty rzeczy sumowani w osobach.

- zmniejszenie ogólnej powierzchni zasiewów (o 0,2 mln ha) oraz zmiany w strukturze zasiewów. W ogólnej powierzchni zasiewów zmniejszył się udział powierzchni zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi oraz udział powierzchni ziemniaków, buraków cukrowych i warzyw gruntowych. Zwiększył się natomiast udział powierzchni rzepaku i rzepiku oraz upraw pastewnych,
- wzrost pogłowia bydła (o 4%) oraz wyraźny spadek liczebności stada świń i owiec – odpowiednio o 18% i 22,5%. Jednocześnie obniżyła się liczba gospodarstw utrzymujących w/w gatunki zwierząt. W przypadku bydła zwiększenie stanu pogłowia, przy znacznie mniejszej liczbie gospodarstw posiadających bydło, skutkowało znaczącym wzrostem (blisko 2-krotnym) przeciętnej w kraju obsady bydła na 1 gospodarstwo prowadzące chów tego gatunku. W gospodarstwach utrzymujących świnie i owce obsada tych zwierząt na 1 gospodarstwo także wzrosła, (odpowiednio o 58,3% i o 10,5%) mimo jednoczesnego spadku w 2010 r. zarówno krajowego pogłowia świń i owiec jak i liczby gospodarstw utrzymujących te gatunki zwierząt,
- wzrost poziomu wyposażenia gospodarstw w ciągniki, kombajny zbożowe, opryskiwacze polowe i sadownicze, przy spadku ilości kombajnów ziemniaczanych, buraczanych i silosokombajnów.

Wyniki spisu pokazują także, że w 2010 r. liczba pracujących w rolnictwie, zdefiniowanych jako pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwie rolnym, wyniosła 2296 tys. osób, w tym zdecydowana większość – 2216 tys. (96,5%) - to pracujący w swoich/rodzinnych gospodarstwach rolnych. Zatrudnieni pracownicy najemni stanowili stosunkowo niewielką zbiorowość: 42 tys. w gospodarstwach indywidualnych oraz 38 tys. w gospodarstwach osób prawnych. W przypadku nakładów pracy ponoszonych w okresie całego roku na wytworzenie produkcji rolnej zbiorowość ta była dwukrotnie wyższa – 4545 tys. osób (w tym 4507 tys. osób w swoich/rodzinnych gospodarstwach rolnych – tj. 98,2%) - uwzględnia ona jednak każdy, nawet najmniejszy, wkład pracy w ciągu 12 miesięcy w gospodarstwo rolne, niezależnie czy praca ta była pracą wyłączną, główną czy dodatkową dla każdej z osób.